Új kézikönyv tölgyesek természetességének növeléséhez

Frank Tamás – Petroncini, Serena – Korda Márton (szerk.) (2026): Természetvédelmi erdőkezelés. Útmutató az erdei diverzitás helyreállításához tölgyesekben szerzett tapasztalatok alapján. Érmelléki Természetvédelmi Többcélú Egyesület (ETTE), Debrecen, 220 p. ISBN 978-615-02-8112-4

Az elmúlt két évszázad növénytermesztési szemléletét követő, a vetés és aratás elvén alapuló erdőgazdálkodásunk nyomai jól tetten érhetők erdeink jelenlegi állapotában és természetességében. Minden érintett félnek be kell látnia, hogy a német mintára, a XIX. század elején hazánkban is meghonosodott, úgynevezett vágásos erdőgazdálkodás természetes és természetszerű erdeinkben nem fenntartható. Alternatív megoldásként ugyan kibontakozóban vannak, ám a szükségesnél jóval lassabban terjednek a folyamatos erdőborítást biztosító erdőfenntartási módszerek.

Érdekes, egyben beszédes tény, hogy az utóbbi három évtizedben erdészeti oldalról nem jelent meg olyan szakkönyv vagy tankönyv, amely a természetközeli erdőgazdálkodással, illetve a természetvédelmi erdőkezeléssel foglalkozna. Természetvédelmi oldalról ezzel szemben örvendetes módon több ilyen mű is napvilágot látott (Frank T. (szerk., 2000): Természet–Erdő–Gazdálkodás. Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület & Pro Silva Hungaria Egyesület, Eger; Bartha D. (szerk.) (2001): A természetszerű erdők kezelése, a kultúr- és a származékerdők megújítása. Átmenet a természeti folyamatokat figyelembe vevő erdőkezelés felé. A KöM Természetvédelmi Hivatalának tanulmánykötetei. 7. TermészetBúvár Alapítvány Kiadó, Budapest; Frank T., Szmorad F. (2014): Védett erdők természetességi állapotának fenntartása és fejlesztése. Rosalia kézikönyvek 2. Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, Budapest; Korda M. (szerk., 2016): Az erdőgazdálkodás hatása az erdők biológiai sokféleségére. Tanulmánygyűjtemény. Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, Budapest; Szmorad F., Frank T., Korda M. (szerk., 2018): Erdőgazdálkodás és erdőkezelés Natura 2000 területeken. Rosalia kézikönyvek 4. Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, Budapest).

A fenti sorba illeszkedik a most megjelent kiadvány is, amely a LIFE4OakForests projekt eredményeit mutatja be. A projekt célja a biológiai sokféleség megőrzését szolgáló erdőkezelési beavatkozások – egy új, de már terjedőben lévő fogalommal élve: a természetvédelmi erdőkezelés – kipróbálása és értékelése volt a tölgyfajok által uralt állományokban. Ennek keretében olyan beavatkozásokat hajtottak végre, amelyek elsősorban az erdőállományok szerkezeti elemeire irányultak, azok gazdagítását és az erdei élőhelyek változatosságának növelését szolgálva. A beavatkozásokat átfogó monitoringtevékenység kísérte, amelynek során azt vizsgálták, hogy az egyes kezelési módok milyen hatást gyakorolnak az erdei ökoszisztéma különböző összetevőire. A könyv nem az erdészeti gyakorlatban megszokott és hosszú időn keresztül alkalmazott, ma is használatos recepteket tartalmazza, hanem olyan iránymutatásokat, szakmai szempontokat és jó gyakorlatokat igyekszik közreadni, amelyek hozzájárulhatnak egy valóban fenntartható, a természeti értékek megőrzésére fokozott figyelmet fordító erdőkezelés kialakításához.

A LIFE4OakForests nemzetközi projekt a magyarországi 19, valamint az olaszországi Emilia-Romagna tartományban található öt mintaterületen végzett, kilenc évre kiterjedő munka eredményeit ötvözi. Hazai részről három nemzetipark-igazgatóság (BNPI, DINPI és BfNPI) saját kezelésű területein valósultak meg a pályázatban vállalt célkitűzések. A monitoringtevékenységet a HUN-REN Ökológiai Kutatóközpont Ökológiai és Botanikai Intézete végezte, míg a WWF Magyarország és az Érmelléki Természetvédelmi Többcélú Egyesület

a szakmai és társadalmi kapcsolatok összehangolásáért, a kommunikációért és az ismeretterjesztésért felelt.

A kötet legnagyobb értéke, hogy a projekt résztvevői által a valamivel több mint kétezer hektárnyi mintaterületen szerzett tapasztalatokat, köztük az esetleges kudarcokat is bemutatja. Emellett természetesen megtaláljuk benne az elméleti alapozást és a bőséges szakirodalmat is, utóbbi hivatkozásai nem teszik akadozóvá a szöveges részek olvasását. A vizuális szemléltetésről számos színes fénykép gondoskodik; ezek mellett külön kiemelendők a szokatlanul bőbeszédű, ugyanakkor mindenképpen informatív ábraaláírások is.

A kötettel kapcsolatban mindenképpen megfogalmazható egy kritikai észrevétel, amely elsősorban a címhez kapcsolódik. A „Természetvédelmi erdőkezelés" cím azt a benyomást keltheti, hogy a kiadvány hazánk valamennyi természetes és természetszerű erdőtársulására, esetleg valamennyi állománytípusára kiterjedő, részletes, tankönyvbe vagy szakkönyvbe illő ismeretanyagot kínál. Valójában azonban a hazai tölgyesek közül sem mindegyik került a projekt célkeresztjébe: kimaradtak például a gyertyános-kocsányos tölgyesek, a cseres-kocsányos tölgyesek, a tölgy-kőris-szil ligeterdők, a homoki tölgyesek és a sziki tölgyesek, nem is beszélve a nem tölgyek által uralt erdőtársulásainkról. Csak remélni lehet, hogy a közeljövőben, kibővült szerzőgárdával és az eddigi hazai kutatási eredmények összegzésével napvilágot lát egy teljességre törekvő, a természetvédelmi erdőkezelést átfogóan bemutató mű. A változó környezeti feltételek és az erdeinkhez való hozzáállásunk átalakulása miatt ugyanis erre igen nagy szükség van.

A kötetet a szerzők Bódis Pál emlékének ajánlják, aki a közelmúltban fiatalon és tragikus körülmények között hunyt el, s a WWF munkatársaként oly sokat tett a hazai erdőgazdálkodási szemlélet megváltoztatásáért, az egészségesebb és természetesebb erdőkért.

A könyv egyelőre kereskedelmi forgalomban nem kapható, de elektronikus formában szabadon letölthető a LIFE4OakForests projekt honlapjáról: https://hu.life4oakforests.eu/2026/10/05/legujabb-projektkiadvanyunk-megjelent-a-termeszetvedelmi-erdokezeles-cimu-szakmai-utmutato/.

Bartha Dénes
Soproni Egyetem, Erdőmérnöki Kar, Környezet- és Természetvédelmi Intézet
E-mail: bartha.denes@uni-sopron.hu